

למיסד היהודי-אמריקאי יש די השפעה כדי להחניק פה את קולו הדל, והעלוב ממילא, של מחנה-השלום, עד כמה שהם יכולים. אני יודע שאם אני מפרסם מאמר ב"ניו יורק טיימס", שהוא חזרה מדויקת על מה שאני כותב שבוע-שבוע בידענות אחרונות, או אומרים לי: "זה בסדר שאתה אומר את זה בישראל, אבל כשאתה אומר את זה בחוץ-לארץ, אתה מחבל בהסברה הישראלית. כי להסברה הישראלית יש קול אחד, ואתה מדבר בקול אחר."

האם זה לא היה צריך לחוביק את מחנה-השלום הקטן והחד בישראל למסקנה הפוכה בדיוק: לאחד את כל הכוחות? אחרי הכל, אם אתה מצרף יחד את כל יכולתו וכישרונו של המחנה הזה בשטח ההסברה והי ארגון הפוליטי — כולו יחד הוא לא-יכליך קטן ולא-יכליך רב?

הוא לא קטן, והוא אפילו לא חסר-משמעות. אני חושב שמבחינה אינטלקטואלית, למשל, מבחינה תרבותית ישראלית...

לכל עם, לכל חברה, יש התבטאות: בארכיטקטורה, בשירה, בדראמה, בכל יצירה שהיא. אם תיקח את היצירה הישראלית, אני חושב שישא הביטוי שלה הוא דווקא במחנה-השלום! אני חושב שדו, וקישון, ומשה שמיר, שייכים למיעוט של היצירה הישראלית, ורוב היצירה הישראלית המשמעותית הוא דווקא במחנה-השלום. אם תיקח את התיאטרון, והסיפור והאמנות של עשר, חמש עשרה השנים האחרונות, הם כימעט נכס בילעדי של מחנה-השלום. זהו, בעצם, קולה האמיתי של החברה הישראלית, וזהו קול העתיד.

גם באמריקה, לפני גמר מלחמת ויאט-נאם, הקול האמיתי של אמריקה — אף-על-פי שבמישאלים זה לא הוכח — היה הקול של מחנה-השלום. כי הקול של התרבות, והיצירה והאינטלקט האמריקאי, היה הקול של מחנה-השלום האמריקאי. אותו דבר היה בצרפת לפני גמר השלום האמריקאי.

את היצירה הישראלית מבטאים חנוך לוין, יהושע סובול, יאיר גרבוז רבי לבא, מונדי ועמוס עוז

מלחמת אלג'יריה. כשהדגול אמר "גם סארטר זה צרפת", הוא הגזים. כי זה לא "גם סארטר זה צרפת". הוא התכוון לומר "גם דה-גול זה צרפת". כי סארטר זה באמת צרפת. זהו הקול האמיתי של המסורת התרבותית הצרפתית. דה-גול היה דבר חולף במסורת הצרפתית, לא סארטר. דה-גול הבין את זה, כי הוא לא היה טיפוס. אותו דבר היה באמריקה, ואותו דבר גם פה. זה שמחנה-השלום פה לא מבין את החשיבות שלו ואת הכוח שלו, ולא מבין שאלו היה מתאחד היה נשמע לא רק כאינטלקט של החברה הישראלית, אלא באמת כרוח החיה שלה — זה בעיני מחל של מחנה-השלום.

איך סבור שזה מבטא, איכשהו, גם חוסר ביטחון-עצמי, אולי חוסר שיכנוע פנימי עמוק של חלקים גדולים במחנה-השלום? שי הוא בעצם מתכבד בפני הניצים, שנרמה לו, כי הניצים מבטאים את המדינה יותר מאשר הוא? שהוא עצמו מתחיל להרגיש את עצמו יוצא-דופן במדינה?

מחנה-השלום הוא, באמת, קצת קורבן של שטיפת-המוח הנגדית, ונדמה לו לפעמים שהוא מיעוט מתנשא, ושהוא מיעוט שצועק. הוא לא מיעוט — והוא לא-יכליך צועק. האמת היא שמבחינה סטטיסטית, הניצים צועקים יותר. אבל הניצים הם מיעוט, ומחנה-השלום הוא הרוב. והם רוב דומם, בעיני, והניצים הם מיעוט צועק, זה מאד מעניין, שמבחינת יחסיה-הציבורי ושטיפת-המוח נראית לעיני הציבור תמונה הפוכה. אני מאמין שפעם התמונה תתברר. לצערי, אני מאמין שהתמונה לא תתברר לפני שתבוא כפיית מבחן, אבל זה סיפור אחר.

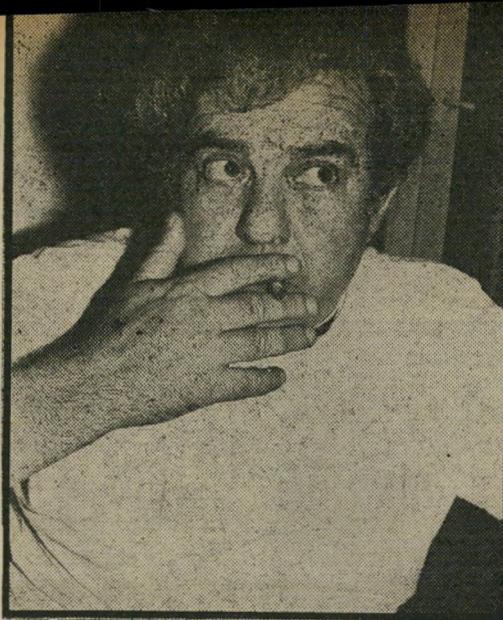
ברשותך, נעבור לשטח הסיפורות. אתה, בראשית הדברים, התבטאת כאילו בזויה זול על הרמה התרבותית של היצירה הישראית. האם אתה באמת מתייחס אליה ב"זיוזיון"?

אל היצירה הישראלית אינני מתייחס בזלזול. אני חושב שיש לנו היום כמה אמנים חשובים, וכמה סופרים חשובים, וכמה יוצרי-דראמה חשובים ובמאים. איננו נופים לים היום, ביצירה התרבותית, מכל ארץ תרבותית ערה בעולם, שיש בה חיי-תרבות.

איטליה, צרפת, גרמניה?

כן, אני כולל את כל אלה. איננו נופלים מהם. ופרופור-צינולית, בחשוואה למיספר האיכלוסים ומיספר בעלי ה-

(המשך בעמוד 30)

"רובינו קרוזו הוא ספר פוליטי"...

מלא — בעוד שמחנה-השלום אינו רק מסוגל כמו הימין, ואינו רק שופע שינאות אישיות כמו הימין, אלא שאינו מסוגל גם להתכבד ולפעול ביד?

יש לי על זה תיאוריה, ויש לי על זה הסבר לא-תיאורטי.

התיאוריה שלי אומרת שככל שהשילטון הוא בחיג היד והעין ונראה ריאלי, כך הוא גורם לאיחוד. ככל שהשילטון נראה רחוק — כך מתפלגים יותר. כל אידיאה שחושבת את עצמה כבלתי-קרובה לשילטון בעתיד הקרוב, בה כל אדם מתפצל לעשר מיסלגות. ככל שהשילטון נראה דבר ריאלי — מתאחדים.

זאת, לדעתי, תיאוריה סוציולוגית נכונה. אבל בחקשר הישראלי אני חושב שהסיבה העיקרית לתופעה היא הקשר בינינו לבין אמריקה, וביחוד בינינו לבין המיסד היהודי-אמריקאי.

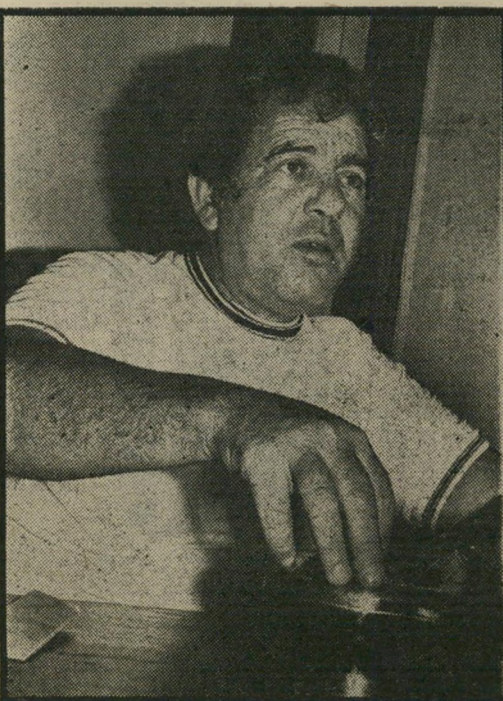
אני חושב שהמיסד היהודי-אמריקאי הוא הגורם המנוון והמשחית את החיים הפוליטיים בישראל. אני חושב שהמיסד היהודי-אמריקאי מוכן להילחם על ארץ-ישראל השלמה עד אחרון הישראלים.

יש ליהודים האמריקאים, ובמיוחד למיסד שם, מחלה. המחלה שלהם הגיעה, לדעתם, לידי פיתרון, במלחמת ששת-הימים, וזה נתן להם דבר שלא היה להם פעם, והם על הדבר הזה לא יוותרו.

הם רוצים את ארץ-ישראל הגדולה, הסופר-גדולה. הם לוחמים בעד העולם החופשי יותר מאשר העולם החופשי לוחם בעד עצמו, הם לוחמים נגד הקומוניזם יותר מאשר לוחמים הנשיאים האמריקאים נגד הקומוניזם. היהודים באמריקה, במיוחד המיסד היהודי, בטוחים שישראל צריכה להיות חוד-החנית של מלחמת העולם החופשי נגד העולם הקומוניסטי.

זה דבר שחזו-הציגות לא חלמו עליו, ושנאחזו, כשהקמנו את המדינה, לא חלמנו עליו. אנחנו חלמנו להקים פה מדינה שבה אנחנו נחיה בישר ובעצמאות. לא קיבלנו על עצמנו שום תפקיד טובת אמריקה כשהקמנו את המדינה. לא כך חושבים היהודים האמריקאים.

אך זה משפיע, לדעתך, על אייכותו של מחנה-השלום בישראל להתאחד ולפעול?

"הניצים מיעוט, מחנה-השלום רוב!"

שנרמה להם שהמצב בדיוק הפוך, שהשמאל שולט בכלי-התיקשורת, שהתכונות רוכצים בטוויזיה ובדיו, שיש להם שם ביטוי מעבר לכל פרופורציה.

אך אתה מסביר את הדבר המוזר הזה שאתה, באדם הכא מן החוץ, מתרשם שמחנה-השלום לא קיים בטוויזיה ובדיו בכלל, בעוד שבארץ, בעיתוני-הערב ובמקומות אחרים, אומרים בדיוק את הדבר ההפוך?

אתן לך דוגמה גסה. נגיד שמרכיבים תזמורת כלי-נשיפה, תזמורת של חיות. מאה חמורים תוקעים בחצוצרות של חמורים. בא איזה דמוקרט, ואומר: "אתה יודע מה, בין מאה החמורים נכניס גם זברה אחת. אומנם, יש לה פסים והיא לא דומה לחמור, אבל יכול להיות שגם היא יודעת לתקוע בחצוצרה."

זה כבר נראה מאד דמוקרטי. עכשיו, אם יש שתי זברות בתוך מאה חמורים, או אומרים: "הזברות השתלטו עלינו." אין דבר יותר בולט בתזמורת של חמורים משתי זברות.

התחלנו לדבר על מחנה-השלום. מהי התרשמותך ממחנה-השלום, כשאתה בא אחרי כמה חודשים מחוץ-לארץ, מבחינת מצבו, התיבטאותו, יכולתו, השפעתו בישראל?

אני אחלק את זה לשניים. קודם כל, אני רוצה להביע צער ותמיכה, ויותר צער מאשר תמיכה, על כך שקולו של מחנה-השלום בישראל לא ידוע בחוץ-לארץ. זה דבר מסוכן לישראל. בחוץ-לארץ כולם בטוחים שישראל מדברת רק בקול אחד, הקול הרישמי שלה, ולא יודעים בכלל שבישראל יש גם קול אחר.

הסיבה לכך היא שלכל אורח רסימלה, מסופר ומעלה או ומטה, שבא לישראל, מראים בארץ אדירק את הניצים.

אני חושב שקישון, דוש ומשה שמיר שייכים למיעוט של היצירה הישראלית

כל שליח שנשלח מישראל החוצה, להסביר אותה, גם הוא שייך רק למיסד הרישמי או לניצים. כך שמחנה-השלום בכלל לא ידוע בחוץ-לארץ, ולא ניתנת לו אפשרות לבוא במגע עם אנשים הקובעים את המדיניות בחוץ-לארץ.

כל קובעי המדיניות לא יודעים שיש בארץ קול ישראלי אחר וחשוב, שמוכן לפשרה עם העולם הערבי, שמוכן להסדר כולל, שמוכן אפילו ללכת לדגבה על בסיס 242 ו-338. לא יודעים את זה.

כשדנים על ישראל בחוץ-לארץ, בטוחים שישראל מיוצגת על-ידי משה דיין — אני אומר בפירוש משה דיין, אף-על-פי שהוא לא חבר-הממשלה היום — ואבא אבן, שהוא גס-כרן לא חבר-הממשלה, ורבי, שהוא כן חבר-הממשלה, אפילו נדמה לי שהוא ראש-הממשלה. לא יודעים שיש פה קול אחר.

אבל, בצד התמיכה והעזר האלה, אני רוצה להגיד משהו גם על מחנה-השלום הישראלי. הוא אש בזה לא במעט. מחנה-השלום הישראלי לא ידע להתעלות מעל חשבונות קטנוניים, כיתתיים, אישיים, ולהעלות את האינטרס הישראלי לראש סדר-העדיפויות. לא חשוב מה שי חשוב לפלג זה או לסיעה זו, לכל פלג ולכל סיעה יש מסורת, יש ביולוגיה, יש זואולוגיה ויש ארכיולוגיה. לכל פלג יש, לכן, גם דרישות משלו, ואורח-חיים משלו.

אבל בכל זאת, האינטרס של עם ישראל ושל העם היושב בציון ושל מדינת-ישראל, צריכים להיות הדבר הראשון-במעלה, ומחנה-השלום לא התעלה בזה. אני אפילו לא רוצה לנקוב בשמות, ולא להאשים פלג זה או אחר. בעיני, כל הפלגים אשמים, כל פלג לפי גודלו ולפי חשיבותו.

כנראה, ככל שהפלג הוא אפילו גדול יותר, או באותו רגע נראה לו שהוא חשוב יותר, כך הוא מרחיק יותר את הפלגים האחרים מהאפשרות להשתתף ביחד בחזית-שלום רחבה, שתישמע גם בעולם הגדול ובעיקר בעולם הערבי.

חשוב מאד שגם הערבים יידעו שיש ישראל שמדברת בשפה אחרת, ואם הערבים אינם יודעים זאת, גם זה באשמת מחנה-השלום הישראלי, שהוא בצע לא קטן — אבל מפורד ומפולג.

נשאלת שאלה, שבוודאי חשבת עליה לא מעט. איך אתה מסביר את העובדה שהי ימין, שהוא מסוגל לא פחות מהשמאל, שבו יש המון פלגים ושינאות אישיות מפורסמות, שי כימעט אין בו שני מנהיגים המסוגלים לדבר זה עם זה בדבר איש עם רעהו, שבו הכל משמיצים זה את זה בפומבי ובצורה גסה — איך אתה מסביר שהימין הזה ככלי-זאת מסוי גל לפעול כגוף אחד, שחשפעתו במדינה היא ממוקדת, שכל כוחו בא לידי ביטוי פוליטי